

Enformasyon Çağında Dini Bilginin Ediniminin Mahiyet Dönüşümüne Dair Nitel Bir Araştırma: Küçük Yaşta Evlilik Özelinde*

A Qualitative Study On The Transformation Of The Nature Of Religious Knowledge Acquisition In The Information Age: Specifically For Underage Marriage

ÖZET

Enformasyon çağı on yirminci yüzyılın ortalarında bilgisayar ve internet teknolojisinin hayatımıza girişi ile başlatılır. Enformasyon çağına dair ilk çalışmayı yapan Manuel Castell çalışmasında internet ve bilgisayar teknolojilerinin ilerlemesinin endüstri, dini fundamentalizm, kimlik ve anlam arayışlarını dönüştüreceğini belirtmiştir. Çalışmamızda, zikredilen olguların dine dair boyutu spesifik bir örneklem bağlamında incelenmeye çalışılmıştır. Spesifik örneklem, tefsir literatüründe yer alan küçük yaşta çocuklarla cinsel birlikteliğin mümkün olduğunu ifade eden klasik yorumlamalardır. Amaç ise ilahiyat öğrencilerinin söz konusu yorumlara yaklaşımının çözülmesidir. Ayrıca öğrencilerin bu konulara dair bilgi ediniminde dijital platformların etkisini ölçmektir. Öğrencilerin kendilerine verilen bazı makaleleri ve özellikle de dijital platformlarda yer alan bilgileri bir arada değerlendirerek bireysel çözümler üretmesi amaçlanmıştır. Nitekim, dini ilimler ile iştigal eden bireylerin bazı hassas konularda dini bilgi ediniminde enformasyon ve dijitalleşmenin etkisinin ölçümü ve çözüm önerileri oldukça değerlidir. Mezûr konu, bilginin hızla yayıldığı ve çoğunlukla sansüre uğramadan aktarıldığı enformasyon çağında din aleyhine kullanılan en önemli konular arasında yer almaktadır. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, insanların olayları nasıl değerlendirdiklerini, belirli bir durumla ilgili algılarını, duygularını, bakış açılarını anlamaya çalışan fenomenolojik analiz yöntemiyle tahlil edilmiştir. Çalışma, Kur'an-ı Kerim'in eleştirilmesine araç edinilen küçük yaşta evliliğe dair dijital platformların etkisini ölçmeyi amaçlaması yönüyle özgünleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Enformasyon Çağı, Dijitalleşme, Dini Bilginin Edinimi, Küçük Yaşta Evlilik.

ABSTRACT

The information age was initiated in the mid-twentieth century with the introduction of computer and internet technology into our lives. Manuel Castell, who conducted the first study on the information age, stated in his study that the advancement of internet and computer technologies would transform industry, religious fundamentalism, identity and the search for meaning. Our study attempts to examine the religious aspects of the aforementioned phenomena within the context of a specific sample. This specific sample consists of classical interpretations in the exegetical literature that state that sexual intercourse with under age children is possible. The aim is to analyze theology students' approaches to these interpretations. Furthermore, it is to measure the impact of digital platforms on students' acquisition of knowledge on these topics. It is aimed for students to produce individual solutions by evaluating some of the articles given to them and especially the information on digital platforms. As a matter of fact, measuring the impact of information and digitalization and suggesting solutions in acquiring religious knowledge on some sensitive issues for individuals dealing with religious sciences are quite valuable. This issue is among the most important issues used against religion in the information age, where information spreads rapidly and is mostly transmitted without being censored. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used as the method in the study. The findings were analyzed using phenomenological analysis, which attempts to understand how people evaluate events, their perceptions, emotions, and perspectives on a particular situation. The study is unique in that it aims to measure the impact of digital platforms on child marriage, which is used as a tool to criticize the Holy Kur'an.

Keywords: Tafsir, Information Age, Digitalization, Acquisition of Religious Knowledge, Underage Marriage.

GİRİŞ

İnsanlığın yaşadığı zamansal tecrübeyi enformasyon ekseninde yorumlamaya çalışan İspanyol sosyolog Manuel Castells enformasyonun insan tarafından üretilen birçok olguyu dönüştüreceği savını işler. Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür ismiyle ele aldığı üç ciltlik kitabının ilk cildinde enformasyon çağına dair bazı

Bayram Ayhan¹

How to Cite This Article

Ayhan, B. (2025). "Enformasyon Çağında Dini Bilginin Ediniminin Mahiyet Dönüşümüne Dair Nitel Bir Araştırma: Küçük Yaşta Evlilik Özelinde" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:12; pp: 2402-2410. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18071098>

Arrival: 04 November 2025

Published: 27 December 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Adana, Türkiye. ORCID: 0000-0003-1851-0204

bilgilerle bir girizgah yapar. Söz konusu kitabın ilk cildinin spesifik alt başlığı ağ toplumunun yükselişini konu edinmiştir. Mezkûr alt başlığın altında da mikro mühendislik bağlamında elektronik, enformasyon, internetin ortaya çıkışı, bilgisayar teknolojisinin gelişimi, ağ toplumu gibi konuları işler. Söz konusu başlıklarda da görüldüğü üzere XIX. Yüzyılın son çeyreğinin artık ağ toplumuna evrileceği vurgulanmıştır. Enformasyonun bilgidan finansa birçok alanda yeniliklerin öncüsü olacağı ve büyük değişimler meydana getireceği ön görüşünde bulunulmuştur. (Castell, 2006: 1/50-75) Castell Kimliğin Gücü alt başlığıyla ikinci kitabında kimlik arayışlarını, cemaatleşme, dini fundamentalizm (bir alt başlık olarak İslami fundamentalizm) gibi konuları işler. Bu ciltte küreselleşme bağlamında cemaatleşmenin yeni tipolojilere evrileceğine dair tanımlamaları dikkat çekicidir. (Castell, 2006: 2/12-42) Serinin Bin Yılın Sonu alt başlığıyla ele alınan son cildinde, enformasyonizm ve kapitalizm diyalektiğinde üçüncü dünya ülkelerinin sömürüsü, eşitsizlik, yoksullaşma gibi konular tahlil edilmiştir. (Castell, 2006: 3/36-73) Castell'in dikkate değer bir şekilde betimlediği üzere; enformasyon çağı XIX. yüzyılın son çeyreğinde özellikle bilgisayar ve internet teknolojileri sayesinde dini algıdan, kimlik inşasına, cemaat yapılaşmasının değişiminden iktisadi krizlere ve devletlerarası sömürüye birçok alanı ve olguyu dönüştürmüştür.

Enformasyon çağının bir sonraki dönemi olan dijitalleşme, dini bilginin edinimi de dönüşümden etkilenmiştir. Dijitalleşmenin paradigma dönüştürücülüğünün yanı sıra, insan ve toplumların geleneksel kabullerini de değiştirdiği bir vakıdır. Bu bağlamda dijitalleşmenin insan ilişkilerini, mahremiyeti ve dine dair algıları değiştirdiği söylenebilir. (Yılmaz, 2023: 87-109; Sucu, 2022:85-92; Yüksel, 2021: 57-80; Hafızoğlu, 2021: 191-197) Dijitalleşmenin dini pratikleri ve dini bilgi edinim biçimlerini de dönüştürdüğü bir gerçekliktir. (Akgül, 2023: 101-122) Dini bilginin edinimini yanı sıra dini bilginin manipülasyonunu ve istismarını da büyük kitlelere ulaştırmak gibi menfi bir rol üstlenmiştir. Dini bilginin istismarı bağlamında zikredilebilecek ve aktüalitesi bitmeyecek konulardan birisi de küçük yaşta evliliğidir. (Ünsal, 2023: 653-662) Konunun sürekli istismar edilebilmesinin iki paradoksal durumu vardır. Birisi, tarihsel süreçte sahih olarak tanımlanan kaynaklarda yer alan rivayetlerin yanı sıra, birçok tefsir metninde yer alan klasik yorumlamalar ve pratiklerdir. Diğer çagdaşlaşma ile birlikte ilgili olgunun ısrarla gündemde tutulması suretiyle dini ve dindar bireyi ötekileştirme/kötüleme çabasıdır. Binaenaleyh çagdaş dindar birey toplumsal baskı yüzünden kendine ait olan kaynaklardaki bilgileri veya pratikleri kabul edememenin veya savunmacı okumaya tabi tutmanın baskısı altındadır. Gelenek ve modernite arasına sıkışan çagdaş dindar birey apolojetik/savunmacı yorumlama faaliyetleri (Numânî, 1977: 3/259; Savaş, 1995: 139-144) ile kurtuluş çareleri aramaktadır.

Küçük yaşta evliliğin dikkat çekici yönü, konunun görsel ve sosyal medyada gündemde tutuluyor oluşudur. Bazı dijital mecralarda ise kasıtlı olarak dinin itibarsızlaştırılması için araçsallaştırıldığı bilinmektedir. Bu konu bağlamındaki olayların kısa sürede gündeme gelmesi ve büyük kitlelere ulaşmasının en önemli etkeni dijitalleşmedir. Bu durum enformasyonun çok hızlı bir şekilde gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Çağdaş dünyada teknolojik gelişmelerin de etkisiyle dijitalleşme ön görülemez bir hızda artış göstermektedir. Özellikle akıllı telefonların ve mobil cihazların üretimi ve kullanımının artmasıyla senkronize bir şekilde dijitalleşme ve sosyal medya kullanımı yıllara göre katlanarak artmaktadır. (Bodur, 2017: 36-338) Ülkemizde 2025 yılında 16-74 yaş arasındaki bireylerin internet kullanım oranı % 90,9 olmuştur. (TÜİK, Ağustos 2025) Böylesine bir hızla devam eden artış dindar bireylerin de dijitalleşmeden müstağni kalabilmesini imkânsız hale getirmiştir. (Bunt, 2007: 27-29; Şentepe-Cevherli, 2016: 125-127; Koca, 2021: 105-107) Dijitalleşmenin hayatımızın olmazsa olmazı haline gelmesi olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Özellikle dindar bireyler dijital platformları dini algı ve olguları ekseninde kullanırken, (Yavuz, 2020: 100-105; Vardı, 2012: 101-107) bazı platformlarda yer alan din aleyhindeki söylem ve paylaşımlardan haberdar olmakta ve etkilenmektedirler. (Kaplan, 2017: 40-52) Dijital dünyanın bir üst seviyesi ise özellikle Z kuşağı olarak tanımlanan bireylerin mahremiyet algılarının değişime uğraması ve dijital zorbalık ile muhatap olmakla kişilik ve sosyalleşme bozulmaları yaşamalarıdır. (Uzun - Sucu, 2022: 124-133; Bayhan, 2020: 125-129)

Teknolojinin hızlı bir şekilde geliştiği post-modern çağda genç kuşaklar dijital dünyadaki sosyal medya platformları vesilesiyle birçok bilgi ve belge ile karşılaşmaktadır. Bu karşılaşmalar dindar bireyler için bazen lehte bazen de aleyhte sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. İnanç esasları ile dijital dünyanın fenomenleri arasında sekülerleşme lehine yönelimlerin arttığı modern çağda, dinin ve özellikle de klasik dini yorumların revize edilme zorunluluğu gündeme gelmiştir. (Karaman, 2007: 5/393) Özellikle dini söylem ve yorumların eleştirildiği platformlarla direkt veya dolaylı şekilde muhatap olan dindar birey, din eğitimi aldığı kurumların açıkça ifade etmediği bazı yorumlarla karşılaşmaktadır. Bu yorumlar, dijitalleşmenin yoğun olmadığı ve dolayısıyla bilginin kolayca edinilemediği dönemde akademik düzeyde tartışıldığı için birçok dindar bireyin bilgi ve ilgi alanı dışında kalabilmiştir. Fakat dijital dünya mezkûr yorumları herkesin görebileceği mahiyette bireylere ulaştırmaktadır. Söz konusu platformlarda din ve dini söylem aktüel sorunların (kadına şiddet, küçük yaşta evlilik gibi) sebebi olarak lanse edildiği için (Bunt, 2007: 27-29) dindar birey bu yorumlara karşı kendi kabulü ile çelişmeyecek biçimde farklı savunma mekanizmaları geliştirmektedir. Bu savunma mekanizmalarına, din karşıtı platformlarda din lehine

yorumlar yapmak (“Ateist Forum” Ağustos 2025) veya farklı sitelerde bu konuda açıklama yapmak örnek olarak zikredilebilir. (“Sorularla İslamiyet”, Ağustos 2025)

Bazı dijital platformlarda, bazı klasik yorumlar sıklıkla ve kasıtlı olarak marjinal/rahatsız edici ifadelerle dinin eleştirisine araç kılındığı için, gerek kendini seküler gerekse dindar olarak tanımlayan bireyler bu durumdan bigane kalamamaktadır. (“Ateist Forum” Ağustos 2025) Bilginin herkese ulaşmadığı dönemlerde, bazı klasik yorumlar din ilimleri ile uğraşan kitlelerin dışındaki insanların gündemine girmezken; dijitalleşmenin hemen tüm bireylere bilgiyi kolaylıkla ulaştırabildiği günümüzde durum değişime uğramıştır. Bu bağlamda çalışmamızda, belirli bir dönemde akademik seviyede tartışılan ve ülkemizde de aktüel değeri olan “küçük yaşta evlilik” ve “buluğdan önce kız çocukları ile cinsel birlikteliğin imkânı” özelinde dijital platformların dine dair eleştirileri ele alınmıştır. Sadece dijital platformlardaki yorumlar değil, İslam’ın eleştirisine konu edinilen klasik tefsirlerin bazı yorumlarına (Taberî, 2001: 23/53; Mâtürîdî, 2005: 10/59-60; Cessâs, 1992: 5/531-532; İbn ‘Arabi, 2002: 4/285; Kurtubî, 1952: 18/163) ilahiyat fakültesi öğrencilerinin nasıl bir yaklaşım sergilediği tahlil edilmiştir. Bu tahlilde veri edinme aracı, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan doküman analizidir. “Belge incelemesi” olarak da ifade edilebilen doküman analizinde bir amaca dönük olarak, yazılı veya görsel kaynakları bulma, sistematik olarak okuma ve inceleme işlemi olarak tanımlanabilir. (Karasar, 2016: 136-138; Sak, 2021: 232-235; Kırıl, 2020: 170-189)

Araştırmanın evreni/hedef kitlesi olan Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin 2024-2025 Eğitim Öğretim döneminde okuyan farklı sınıflarda eğitim gören öğrencilerine küçük yaşta evliliği konu edinen makaleler (Azimli, 2003: 28-52; Erul, 2006: 637-649; Arslan, 2019: 341-376; Araz, 2000: 98-121; Orum, 2014: 35-69; Yılmaz, 2021: 294-313) verilmiş ve okunmaları istenmiştir. Makaleleri okuduktan sonra kendilerine yöneltilen yazılı sorulara cevap vermeleri; isterlerse öznel bilgiler vermeleri talep edilmiştir. Öğrencilere herhangi bir yönlendirme yapılmamış, eleştiri veya kabulleri doğrultusunda özgün ve özgür değerlendirme yapma imkânı tanınmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak doküman analizi (Balcı, 2010: 32-34; Çelebi, 2023: 86-92; Baltacı, 2019: 368-388) yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın evreni/hedef kitlesi olan Niğde İlahiyat Fakültesinin 2024-2025 Eğitim Öğretim döneminde okuyan farklı sınıflarda eğitim gören öğrencilerine gönüllülük esaslı olacak şekilde, yukarıda hakkında özet bilgiler verilen makaleler verilmiş ve okunmaları istenmiştir. İlgili makalelerin yanı sıra derslerde çalışmayı ilgilendiren konularla ilgili din karşıtı sosyal ve dijital platformlarda yer alan bazı yorumlara dair bilgi aktarılmıştır. Öğrencilerin tüm bu dokümanlardaki bilgilere dair sorulara cevap vermeleri talep edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde okuyan ve seçmeli Kur’an’a Çağdaş Yaklaşımlar dersini alan öğrencilerin, tefsirin çağdaş sorunlarından birisi olan küçük yaşta evlilik hakkındaki düşüncelerinin mahiyeti, araştırmanın amacını teşkil etmektedir. Ayrıca öğrencilerin söz konusu tartışmaya dair bilgileri ediniminde dijital mecraların etkinliğini de ölçümlemek bir diğer amaçtır. Çalışmamızın amaçlarından birisi de “küçük yaşta evlilik” bağlamında dijital/sosyal platformlarda İslam’ın ve Kur’an’ın eleştirisine karşı İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin geliştirdikleri ve alternatif çözümler içeren yorumlarının tespitidir. Bu bağlamda tefsirin çağdaş sorunları özelinde yapılmış, çalışmamızın benzeri araştırmaların var olduğunu söylemek gerekir. (Okumuş, 2023: 101-122; Aydar, 2015: 61-94; Öz, 2015: 135-187; Doğanay, 2023: 47-66)

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2024-2025 eğitim öğretim döneminde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde okuyan ve seçmeli Kur’an’a Çağdaş Yaklaşımlar dersini alan öğrenciler oluşturmaktadır. Zorunlu hazırlık sınıfının olmayışı ve böylelikle daha kısa sürede mezun olma imkanı tanıdığı düşüncesiyle fakültede İmam-Hatip liseleri dışından öğrenciler de azımsanmayacak bir yekûn tutmaktadır. Dolayısıyla, fakültede dini alan bilgisi İmam-Hatip öğrencilerinden az olabilen öğrenciler de bulunmaktadır. İlgili seçmeli dersi alan öğrenciler arasında Dikey Geçiş Sınavı ile gelen ve yaşları büyük, evli olan veya mevcut durumda farklı kurumlarda görev alan öğrenciler de vardır. Bu öğrencilerin, hem alanda görev almaları hem de ebeveyn olmaları sebebiyle bakışları farklı şekillenebilmektedir. Bu yönüyle, çalışmanın evreni önemli ölçüde genişlemekte ve ölçümlemede dikkate değer sonuç vermektedir. Çalışmaya 110 öğrenci katılmıştır ve bunların 10 tanesi (4 erkek) son sınıf, 30 (18 erkek) tanesi üçüncü sınıf, 58 (26 erkek) tanesi ikinci, 12 (5 erkek) tanesi birinci sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Aracı

Öğrencilere önceden belirlenmiş makaleler verilmiş, ilgili makaleleri okuduktan sonra cevaplayacakları sorular oluşturulmuştur. Öğrencilerin klasik sınav yöntemine benzer şekilde soruları yanıtlamaları istenmiştir. Dijital platformlarda yer alan eleştirilerin de yer aldığı çalışmalardan sonra öğrencilerin kendi öznel düşünce ve yorumlarını aktarabilmeleri için cevaplara sınırlandırılma yapılmamıştır. Etik kurallara uyularak öğrencilerin kendilerini açık olarak tanımlayacakları sorular sorulmamıştır. Böylelikle öğrencilerin herhangi bir baskı, uyarılma ve yönlendirme olmaksızın düşüncelerini özgün bir şekilde aktarmaları sağlanmıştır. Öğrencilerin sorularda yer almadığı halde dile getirmek istedikleri olguların var olabilmesi için ek bilgiler vermelerine izin verilmiştir. Böylelikle ölçümlemeye negatif yansıtacak durumların minimize edilmesi sağlanmıştır.

Problem ve Alt Problemler

Çalışmanın problemi, küçük yaştaki kız çocuklarının evliliğine dair tefsir literatüründe yer alan klasik ve çağdaş yorumlara dair ilahiyat öğrencilerinin yaklaşımının çözümlenmesidir. Bu anlamda alt problemler ekseninde aşağıdaki sorulara da cevap aranmıştır. Alt problemleri ihtiva eden sorular şöyle zikredilebilir:

1. Küçük yaşta evlilik konusundaki ilk bilgileri/tartışmaları nasıl edindiniz? Bu sorunun cevapları arasında “internet yoluyla, arkadaşımın, fakülte derslerinden...” şeklinde spesifik araçları vurgulamaları istenmiştir.
2. Buluşa ermemiş kız çocukları ile cinsel ilişki ve iddet beklemeleri konusunda daha önce bilginiz var mıydı? Bilginiz varsa bu bilgiyi hangi yoldan öğrendiniz?
3. Küçük yaşta evliliğe dair düşünceniz nedir? Gerekçeleriyle düşüncenize açıklık getiriniz.
4. Küçük yaşta evlilik birey ve toplum için olumlu mu, olumsuz mu sonuçlar doğurur?
5. Küçük yaşta evliliğin din, dönem, bölge ve kültür ile ilişkisi konusunda kanaatiniz nedir?
6. Buluşdan önce kız çocukları ile cinsel münasebetin olabirliğine dair yorumlara yaklaşımınız nedir?
7. Küçük yaşta evliliğe veya buluşdan önce kız çocukları ile cinsel birleşmenin mümkün olabileceğine dair yorumlar bağlamında Kur'an'ın/İslam'ın eleştirilmesi konusundaki düşünceleriniz nedir?

BULGULAR VE ANALİZ

Öğrencilere daha önce zikredilen alt problemler bağlamında düşüncesinin ne olduğu soruları yöneltmiştir. Önce bulgular, bilahare örneklemelerin (öğrencilerin) cevapları zikredilecektir. Elde edilen bulgular, fenomenolojik yöntemle analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Fenomenolojik analiz, insanların olayları nasıl değerlendirdiklerini, belirli bir durumla ilgili algılarını, duygularını, bakış açılarını anlamaya çalışan bir analiz çeşididir. (Balcı, 2010: 32-34; Çelebi, 2023: 86-92; Baltacı, 2019: 368-388)

Bulgular

Bulguların analizinde, öğrencilerin problem olarak belirlenen konulara verdikleri cevapların dağılımlarına dair nicel veriler içeren ayrıntılı tablolar yapılmıştır. Fakat daha sonra, ayrıntılı tabloların çalışmanın hacmini fazlasıyla arttırması ve makalenin mahdut alanı nedeniyle nicel verilere yer verilmeksizin, bulguların analizi yapılmıştır. Alt problemleri oluşturan sorular ve verilen cevapların bulguları şöyledir:

1. “Küçük yaşta evlilik konusundaki ilk bilgileri/tartışmaları nasıl edindiniz?” sorusuna dair öğrencilerin cevapları incelendiğinde küçük yaşta evlilik konusundaki ilk bilgi ediniminde, arkadaş çevresinin etki oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Arkadaş çevresinin etkinlik oranının fazla olmasının nedeni öğrencilerin ilahiyatçı olduğunun bilinmesi sebebiyle bu konudaki düşüncelerin kendileriyle paylaşılması ve cevap aranmasıdır. Küçük yaşta evlilik ile ilgili ilk bilgi ediniminin ikinci yüksek oranında dijital/sosyal medya yer almaktadır.
2. “Buluşa ermemiş kız çocukları ile cinsel ilişki ve iddetleri konusunda daha önce bilginiz var mıydı? Bilginiz varsa bu bilgiyi hangi yoldan öğrendiniz?” sorusunun cevapları incelendiğinde, buluşa ermemiş kız çocukları ile cinsel ilişkinin olabileceğine dair yorumu hiç duymayan öğrencilerin oranı birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinde en yüksek düzeydedir. Bu oranın yüksek olmasının sebebi, birinci ve ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin fakültede henüz bu konuda herhangi bir bilgi edinmemiş olmalarıdır. Sınıf düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin bu konudaki bilgilerinin arttığı görülmektedir. Özellikle üçüncü ve son sınıftaki öğrencilere, fıkıh derslerinde aile hukuku konusu işlenirken bu konulara değinildiği için bilgi edinmişlerdir. Aynı şekilde, ilahiyat öğrencilerinin yurt/arkadaş ortamında farklı düşüncede bireylerle iletişim halinde olması hasebiyle, internetten ve dolaylı olarak arkadaşlarından bu konuda bazı yorumları edinmiş olmaları söz konusudur. Öğrencilerin gerek etraflarındaki kişilerden, gerekse sosyal medya paylaşımlarından kaynaklı olarak bu konudaki en fazla bilgiyi internet/dijital mecralar yoluyla öğrendiği sonucu dikkat çekicidir.

3. “Küçük yaşta evliliğe dair düşünceniz nedir?” sorusu bağlamında öğrencilerin verdiği cevapların bulgularına göre; küçük yaşta evliliğin yanlış olduğunu ifade eden öğrenciler çoğunluktadır. Durum ve şartların küçük yaştaki evliliğe dair kanaati farklılaştırabileceği düşüncesi ikinci sırada yer almıştır. Özellikle fakültede İslam Hukuku derslerine katılan öğrenciler, bazı gerekçelerle ve bazı durumlarda küçük yaştaki evliliklerin yanlış olamayacağı kanaatini edinmişlerdir. Bu kanaatin bir diğer gerekçesi, okunmaları için kendilerine verilen makalelerde yer alan, “olayları kendi şartlarında değerlendirme gerekliliğinin” etkisi olmuştur.

4. “Küçük yaşta evlilik birey ve toplum için olumlu mu, olumsuz mu sonuçlar doğurur?” sorusuna verilen cevapların oranı ve gerekçesi bir önceki soruya verilen cevaplar ile aynıdır. Öğrenciler, küçük yaştaki evliliğe yaklaşımlarıyla senkronize bir şekilde sonuca dair aynı kanaatte olduklarını belirtmişlerdir. Böylesi bir sonucun bir önceki soruyla benzer düzeyde olması doğaldır. Zira olguya yaklaşımları ile sonuca dair yaklaşımlarının aynı olması birbiriyle olan bağıntıları sebebiyle anormal karşılanmayacaktır.

5. “Küçük yaşta evliliğin din, dönem, bölge ve kültür ile ilişkisi konusunda kanaatiniz nedir?” sorusuna öğrencilerin tümü, küçük yaşta evliliğin din ile değil, dönem, bölge ve kültür ile ilişkili olduğu cevabını vermişlerdir. Bu anlamda, kendilerine verilen makalelerden yola çıkarak, tarihin belirli dönemlerinde ve günümüzde dünyanın birçok yerinde küçük yaşta evliliğin bir vakıa olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla, küçük yaşta evlilik konusunda dinin lehte veya aleyhte belirleme yapmadığı, dinin muhatabı olan insanların (müfessirlerin veya ulemanın) bu yöndeki yorumlarının dini bir söylem gibi algılandığı ifade edilmiştir. Bu yorumların sanal/dijital platformlarda İslam aleyhinde kullanıldığı beyan edilmiştir.

6. “Buluğdan önce kız çocukları ile cinsel münasebetin olabilirliğine dair yorumlara yaklaşımınız nedir?” sorusuna öğrencilerin tümü “katılmıyorum” cevabını vermiştir. Bu bağlamda, buluğdan önce kız çocukları ile ilişkinin olabilirliğine dair yoruma yaklaşımların tümü olumsuzdur. Günümüz toplumunda böyle bir şeyin mümkün olamayacağı yorumu yapılmıştır. Bu yorumun en önemli gerekçesi de çalışmamızın yapıldığı zaman diliminde küçük kızlara cinsel istismarda bulunan kişilere dair sosyal medyada yer alan ve toplumun tüm kesimlerince telin edilen haberlerin (“NTV Haber” Ağustos 2025; “Habertürk”, Ağustos 2025) varlığı olabilir. Toplumsal olarak hassasiyet gösterdiğimiz bir konu olması hasebiyle, yaklaşımların tümüyle olumsuz olması doğal bir sonuçtur.

7. Çalışmamızın ana problemini oluşturan, “Küçük yaşta evliliğe veya buluğdan önce kız çocukları ile cinsel birleşmenin mümkün olabileceğine dair yorumlar bağlamında Kur’an’ın/İslam’ın eleştirilmesi konusundaki düşünceleriniz nedir?” sorusuna öğrenciler apolojetik/savunmacı yaklaşımla cevaplar vermiş ve Kur’an’ın buluğdan önce kızlarla ilişkinin olabileceğine izin verdiği yorumunu kabul etmemiştir. Binaenaleyh küçük yaşta evlilik ekseninde Kur’an’ın veya İslam’ın eleştirilmesine de benzer tepkiler verilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin tümü, buluğdan önce kız çocukları ile ilişkinin mümkün olduğu yorumunun tek yorum olmadığını, ilgili yorumun yorum sahiplerine ait olduğunu ve dolayısıyla Kur’an’ın eleştirisine mesnet edinilemeyeceğini belirtmişlerdir. Sosyal/dijital platformların bazı kişilere/müfessirlere ait öznel yorumları kasıtlı olarak din aleyhinde olacak şekilde gündemde tuttuğu ifade edilmiştir.

Analiz

Zikredilen bulgular daha önce de ifade edildiği üzere fenomenolojik analize tabi tutularak tahlil edilecektir. Öğrencilerin bireysel olarak beyan ettikleri bulgulardan edinilen verilere göre şöyle analizler yapılabilir:

1. Birinci sınıftaki öğrencilerin savunmacı/apolojetik bir refleks geliştirdiği gözlemlenirken, son sınıftaki öğrencilerin konuyu farklı yorum ve bilgiler ekseninde değerlendirebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun muhtemel gerekçesi, son sınıf öğrencilerinin İslam hukuku derslerinden edindikleri bilgilerdir. Birinci ve ikinci sınıfların konuya dair bilgilerinin azlığı sebebiyle savunmacı bir eğilim göstermiş olması makbul bir durumdur.

2. Bazı öğrenciler özellikle küçük yaşta evlilik ile ilgili olumlayıcı yorumları direkt eleştirmekten kaçınırken, müctehitlerin de hata yapabileceğini söylemiş; aktüel zaman ve toplumda eleştirilen içtihadı için de sevap alacağını beyan etmişlerdir.

3. Öğrencilerin bir kısmı şimdiki dönemde uygulanabilirliği olmayan yorumların güncellenmesi ve yeni yorumların yapılması gerektiğini zikretmiştir. Bazıları da klasik yorumların bir toplumun örfünün yansıması olduğunu ve evrenselliğinin/dini normatifliğinin olmadığını belirtmiştir. Klasik yorumlamaların Müslüman bireyler açısından sorun teşkil ettiği de eklenmiştir. Zira deizm, ateizm ve benzeri akımların genç bireyler arasında revaç gördüğü bir zaman diliminde (Koçak, 2019: 117-135; Koç, 2022: 76-99; Zavalı-Sahin, 2018: 567-598) klasik yorumlar ekseninde özellikle “kadına şiddet” “küçük yaşta evlilik”, “çocuk gelinler” gibi olguların dijital ortamlarda kasıtlı olarak dinin eleştirisine alet edildiği vurgulanmıştır. Buluğdan önce kız çocukları ile cinsel münasebetin olabilirliğine dair yorumun asla kabul edilemeyeceği beyan edilmiş; bu yorumların İslam aleyhtarlarına hizmet edeceği dile getirilmiştir.

4. Dikkat çekici olan sonuç şudur ki, klasik yorumların kesinlikle reddedilmesi gerektiğini dile getiren öğrenciler de dahil olmak üzere hiçbir öğrenci sorunu dine veya Kur'an'a irca etmemiştir. Metni yorumlayan müfessirlerin bir toplumun ve dolayısıyla bir kültürün üyeleri olarak hata yapabileceği, kabul edilsin veya edilmesin söz konusu yorumların dinin eleştirisine vesile edinilemeyeceği beyan edilmiştir.

Çalışmamıza gönüllü olarak katılan öğrencilerin bazılarının konuya dair özgün yorumları olmuştur. Tüm öğrencilerin yorumlarını aktarmak, bir makale için mümkün olamayacağı için diğer yorumları özetleyen bazı cevapların aktarılması uygun görülmüştür. Öğrencilerin kimliklerine dair bilgi edinilmediği için, yorumu aktarılan öğrencilerin hangi sınıfta olduğu, cinsiyetleri ve katılımcı sıralaması ile parantez içerisinde belirtilmiştir. Bu bağlamda bir kız öğrencinin yorumları şu şekildedir: *“Yaşadığım bölgede küçük yaşta evlilikler vardır. Beş kız kardeşin en büyüğü olarak ailemizin ekonomik durumu iyi olmadığı için erken yaşta evlendim. Benden bir yaş büyük birisi ile evlendim. Evlenmeden önce evlilik konusunda herhangi bir bilgim yoktu. Evlendikten sonra evliliğin ve aile olmanın sorumluluğunu üstlenmenin bizim için zor olduğunu anladım. Geçimsizlik sebebiyle evliliğim çok sürmeden sona erdi. Eğer kızlarım olursa onları küçük yaşta evlendirmem. Küçük yaşta evlendirilen çocuklar ağır bir yükün altına sokulmuş oluyor. Peygamberimizin bahsedildiği gibi 9 yaşındaki bir kız ile evlenmiş olabileceğine katılmıyorum. Hz. Aişe'nin daha büyük bir yaşta olması gerektiği kanaatindeyim. Buluğdan önce bir kız çocuğu ile cinsel ilişkinin kabul edilemez olduğunu düşünüyorum. Bence ilgili âyetteki “hayız göremeyenlerin iddeti” herhangi bir hastalığı sebebiyle yaşı gelmesine rağmen adet görmeyen kadın olmalıdır. Nitekim böyle rahatsızlığı olan kız çocukları olabilmektedir.”* (3K, 5)

Bulunduğu bölgede küçük yaşta evliliklerin var olduğunu söyleyen bir diğer kız öğrenci de yukarıdakine benzer ifadeler aktarmıştır. *“Küçük yaşta evliliğin örfe dayalı dönemsel ve bölgesel olduğunu düşünüyorum. Bazı bölgelerde ve dönemlerde bu yaşanmış olsa da bunun sağlıklı olmadığını düşünüyorum. Babaannem babası öldükten sonra ekonomik ve bazı zorunlu şartlar sebebiyle küçük yaşta evlendirildiği için yaşadığı zorlukları paylaşırdı. Bu tecrübeyi duymuş birisi olarak küçük yaşta evliliğin dini değil toplumsal/dönemsel bir uygulama olduğu kanaatindeyim. Çünkü din, sağlıklı bireyler ve sağlıklı aile kurumunun var olması için gelmiştir. Küçük çocuklar aile kurabilecek yetkinlikte olmadıkları için, evlilik onlar ve aile kurumu için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Doğruluğu ve yanlışlığı tartışılabilir ama küçük yaşta evlilik bir zamanlar uygulanmıştır. Hz. Peygamber'in (a.s) Hz. Aişe ile henüz oyun çağındaki bir kız çocuğu iken evlendiğine dair rivayet bazı olgular itibarıyla bana tutarlı gelmedi. Çünkü örnek bir kişi olan ve çocukları öksüz kalan Hz. Peygamber (a.s) küçük bir kız çocuğu ile evlenmiş olamaz. Hz. Aişe'nin yaşının daha büyük olduğuna dair yorum bence daha isabetlidir. Henüz buluğa ermemiş kız çocukları ile cinsel birlikteliği kabullenemiyorum. Bunu kabul etmek din düşmanlarına malzeme sunmaktadır ki bu konuda sosyal medyada birçok bilgi ile muhatap olmaktadır. Âyetle bahsedilen iddetin hastalık sebebiyle yaşı geldiği halde regl olmayanları kastettiği yorumu bence daha isabetlidir.”* (2K, 8)

İlgili mülakata bilgiler ekleyen evli bir öğrencinin cevabı şöyledir: *“İki kız çocuğu annesiyim ve eğitimciyim. Kız çocuklarının evliliğinin buluğ ile belirlenmesi konusu ve buluğdan önce cinsel birleşmenin varlığına dair bilgi sahibiydim. Özellikle buluğdan önce bir kız çocuğu ile cinsel ilişki kurmayı düşünebilmenin sağlıklı bir durum olmadığını düşünüyorum. Bir kız çocuğunun henüz buluğa ermeden cinsel ilişkiye girmesi ve ardından iddet beklemesine dair yorumları anlamakta güçlük çekiyorum. Ben, ilgili âyetin “uygun yaşa gelmiş olmasına rağmen bir rahatsızlığı sebebiyle adet göremeyen” kadınlara dair bilgi verdiği yorumuna katılmaktayım. Hangi dönemde veya toplumda olursa olsun, kız çocuklarının gelişimi ve adet dönemleri ile ilgili tecrübe mutlaka vardır. O tecrübe bağlamında kızın evlilik çağına gelmesine rağmen regl olmadığı bilinir ve onun da iddeti tecrübe ile belirlenir. Bu anlamda ilgili âyetin buluğdan önce kız çocukları ile cinsel ilişkiye izin verdiğini söylemek, âyetin maksadının yanlış anlaşılması olarak görmekteyim. Böylesi yorumlar ilgili kişilere ait olsa da asla dinimiz ile yan yana gelemez. Gençlerin deizm ve benzeri düşüncelere yöneliminin çoğaldığı bir zamanda böylesi yorumlar bizim aleyhimize bir durum oluşturmaktadır. Dijital platformlarda İslam'ın ve Kur'an'ın eleştirisine araç edinilen yorumları daha önceden de biliyordum. İlgili platformlarda da kendilerince alanın klasik kaynakları üzerinden hassas konuları işlemek suretiyle amaçlarını icra etmekte ve başarılı olmaktadır. Bizim yapmamız gereken, ilgili yorumların doğrusunu yine dijital mecralarla insanlara öğretmektir.”* (4K, 12)

Babası din konusunda eğitimci olan dördüncü sınıf erkek öğrencisi mezkûr konuları fakültede öğrendiğini belirtip şunları eklemiştir. *“Buluğdan önce bir kız çocuğunun cinsel ilişkiye girip iddet beklemesinin varlığına dair yorumun kaynaklarda yer aldığını lisans eğitim sırasında öğrendim. Muhafazakar ve dini eğitim kurumunda çalışan bir babanın evladı olarak, bize bazı şeylerin aktarıldığını öğrendim. Maalesef insanlar böyle hassas konuları ya konuşmak istemiyor veya din eleştirisi yapılan dijital platformlar sayesinde öğreniliyor. Biz de bu platformlardan öğrenilen şeylerden edinilen bazı sorular ile muhatap oluyoruz. Özellikle sağlıklı dini eğitim almayan genç bireyler böyle hassas konularla karşılaşınca ve sahih olan bilgiyi öğrenemeyince sorunun dinden veya Kur'an'dan kaynaklı olduğunu düşünebilmektedirler. Zira bu işi bilinçli olarak kötü amaçlarla gündeme*

taşıyanlar var. Bu kişiler tefsir ve hadisin önemli isimlerini de ekleyerek söylediklerinin etkinliğini arttırıyor.” (4E, 7)

Dördüncü sınıf öğrencisi bir kız öğrenci, konuya dair diğer derslerden edindiği bilgilerle bağıntılı yorumlar yapmıştır. “Bizim bu konudaki sorununuz, olayı tarihsel zemininden kopuk olarak değerlendirmemizdir. Zira tarihsel süreçte dünyanın birçok yerinde küçük yaşta evlilikler var olmuştur. Bu bağlamda, günümüz algılarıyla geçmişini değerlendirmek yanlış olacaktır. Peygamber Efendimiz (a.s) küçük yaşta evliliklerin var olduğu bir toplumda yaşamıştır. Kaynaklar bu yönde birçok evliliğin var olduğunu söylemişlerdir. Daha da önemlisi, bence babalar kızları için en doğru karar vericilerdir. Bu yüzden iyi bir adayın varlığı ve benzeri gerekçelerle kızını küçük yaşta evlendirmesi mümkündür. Bu yaştan buluşdan hemen sonra olmasını savunmuyorum ama on sekiz yaşından küçük olabileceğini ifade etmek isterim. Buluşdan önce kız çocuğu ile birlikteliğin mümkün olduğu yorumunun ilgili müfessirlere ait olduğunu belirtmek isterim.” (4K, 7)

Dikey geçiş sınavı ile lisans eğitimini tamamlamak için geldiğini belirten bir kız öğrencinin cevabı şöyledir: “Ben küçük yaşta evliliklerin yaşandığı bir coğrafyada büyüdüm. Bir yakınımızın küçük kızı evlendikten kısa bir süre sonra psikolojik ve biyolojik rahatsızlıklar yaşadı. Buna benzer durumları bilen birisi olarak küçük yaştaki evliliklerin doğru olmadığı kanaatindeyim. Okuduğumuz bazı makaleler küçük yaşta evliliklerin zamana ve döneme göre değerlendirilmesi gerektiğini söylemişse de buna katılmamaktayım. Çünkü biyolojik veya fizyolojik olarak gelişmiş olsa da bir çocuk ruhsal/psikolojik olarak çocuktur. Evliliğin sadece regl ile belirlenmesini doğru bulmamaktayım ve bunu eleştiren makaledeki görüşe katılıyorum. Küçük bir kız çocuğu henüz ne yaptığının bilincinde değilken ve anne sevgisine muhtaçken ağır bir yükün altına girdiğinde bunu kaldıramamaktadır. Bu da psikolojik ve biyolojik olarak o çocukta kalıcı travmalar oluşturabilir. Sağlıklı toplumların temelini oluşturan aile kurumunun sağlıklı bireyler tarafından kurulabileceğini ifade etmek isterim. Bu anlamda aile kurumu oluşturan her iki birey de biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve bilişsel olarak ne yaptığının bilincinde olmalıdır. Buluşa ermemiş çocuğun cinsel birleşme eyleminin öznesi olarak görülebilmesi yorumunu eleştirenler gibi düşünüyorum. Bu anlamda dijital ortamlardaki bilgiyi reddetsem bile böylesi yorumların var olduğunu bilmekteyim. Bu yorumların, özellikle dini bilgisi zayıf olan bireylerde dine karşı olumsuz bir algı oluşturacağını belirtmek isterim.” (4K, 3)

Üçüncü sınıfta olduğunu belirten bir erkek öğrenci klasik yorumları bütünüyle tasdik etmemekle birlikte farklı yorumlar yapmıştır. “Ben küçük yaşta evliliği olumlayan kişilerin haksız olmadığını düşünmekteyim. Büyüklerimiz, bizim şimdi kabul edemeyeceğimiz yaşlarda evlendiler. Onların evlendiği yaş bize göre çok küçük. Onlar küçük yaşta evlenmiş, daha ağır şartlarda hayata başlamış olmalarına rağmen daha sağlıklı çocuklar yetiştirmişlerdir. Şimdi yıllarca eğitim alan ve dahası resmi evlenme yaşının üzerinde iken evlenen bireyler evliliği devam ettirememektedirler. Dolayısıyla küçük yaşta evliliğin toplum için faydalı olmadığını söyleyenlere katılmamaktayım. Bence, aile kurabilme yaşını yetiştirme ortamına göre değerlendirmeliyiz. Farklı coğrafyalardaki biyolojik ve bilişsel gelişim birbirinden farklı olacağı için küçüklük ve büyüklük algısının değişebileceğini belirtmek isterim. Buluşdan önce bir kız çocuğu ile birleşmenin olabileceği yorumunu kabul etmemekle birlikte bu yorumu yapan müçtehitlerin hatalı yorumu için de sevap alacağını düşünüyorum. Zira ilgili âyetin o manası mümkün olmasaydı, o âlimler böyle bir yorum yapmazlardı. Dijital platformlarda yer alan hassas konularla ilgili yorumların insanları dinden uzaklaştırmak için kasıtlı olarak gündeme getirildiğini ifade etmek istiyorum.” (3E, 5)

SONUÇ

Modern dönemin din aleyhine şekilleneceği ve pozitivizmin hâkim olacağına dair sav, aktüel zaman dilimindeki pratik açısından tümüyle doğrulanmış değildir. Din dışı akımların genç nesiller arasında revaç bulduğu ifade edilse de kurumsal dinler hala etkinliklerini devam ettirmektedirler. Castell’in enformasyon çağında iktisadi olguların, kimlik arayışının, cemaatleşmenin ve dini yorumlamaların dönüşeceğine dair yorumlamalarının gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Zira teknolojinin büyük bir hızla geliştiği post-modern dönemde dijital dünyadan habersiz toplum ve birey sayısı günden güne azalmakta, dijitalleşme hızı gün geçtikçe artmaktadır. Binaenaleyh internet, görsel veya sosyal medya ile bağlantısı olan bireylerin sayısı da katlanarak artmaktadır. Bu artış dindar bireylerin bilgi edinimi bağlamında da senkronize bir şekilde ivmelenerek devam etmektedir. Enformasyon da buna paralel ilerlemektedir. Dijitalleşme dini algıları, olguları, yorumları ve paradigmayı klasik söylem ve yorum aleyhine dönüştürürken dindar bireyler için de bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Zira akademik düzeyde veya alan mensupları tarafından tartışılan bazı konular, dijital çağda herhangi bir sansüre uğramadan, birçok insana ulaşmaktadır. Bu da kitlelerin manipülasyonu için işlevsel bir veri/imkân sağlamaktadır.

Klasik tefsir literatüründe küçük yaşta evliliğe ve buluşdan önce kız çocuklarıyla cinsel birlikteliğe dair yorumlar çağdaş dönemde çokça eleştirilmiştir. Bu yüzden ki çağdaş dönemde söz konusu klasik yorumlara karşı alternatif/savunmacı çalışmalar yapılmıştır. Diğer taraftan özellikle dinin ve özelde İslam’ın eleştirisini kendisine görev edinmiş dijital, sosyal ve görsel platformlar, seçtikleri bazı rivayet veya yorumları ısrarla gündemde tutmaya

çalışmaktadır. Ateizm, deizm, agnostisizm ve benzeri felsefi görüşlerin gençler arasında revaç bulduğu bir zaman diliminde küçük yaşta evlilik ile görüşler din aleyhine kullanılacak veriler sunmaktadır. Çalışmamızda karşılaştığımız sonuca göre ilahiyat öğrencilerinin büyük bir kısmı din aleyhine kullanılan yorumlara direkt veya dolaylı olarak dijital platformlar sayesinde ulaşmıştır.

Çalışmamıza katılan öğrenciler büyük bir oranda İslam ve Kur'an'ın eleştirisine vesile edinilen yorum ve rivayetleri kabullenmemektedir. İlgili yorumların sosyo-kültürel bir arka planı olduğuna dair vurgu önemli ölçüde barizdir. Talak suresinin 4. âyeti bağlamında küçük yaştaki kızlarla cinsel birlikteliğin mümkün olduğu yorumunu yapan müfessirlere katılmamaya ek olarak ilgili yorumlar üzerinden Kur'an'ın ve İslam'ın eleştirilmesinin doğru olmadığı belirtilmiştir. Hem klasik hem de çağdaş dönemde küçük yaştaki evlilikleri ve buluşmadan önce cinsel birleşmeyi reddeden âlimlerin var olduğu görüşü de zikredilenler arasındadır. Öğrencilere göre dijital platformlardaki taraflı/kasıtlı tavrı bilemeyen bireyler diğer sahih yorumlardan habersiz oldukları için din aleyhine tavrı ve söylem içerisinde yer alabilmektedir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu küçük yaştaki evliliklerin dini bir norm değil, kültürel bir olgu olduğunu beyan etmişlerdir. Aynı şekilde küçük çocukların sağlıklı aile birlikteliği kuramayacağına; aksine psikolojik ve biyolojik travmalar yaşanabileceğine bazı tecrübeler bağlamında işaret etmişlerdir. Özellikle kızların evlilik çağının sadece regl ile belirlenmesinin yanlışlığına vurgu yapan kız öğrenciler, regl dönemindeki bir çocuğun hangi zaman ve coğrafyada olursa olsun, hala çocuk olduğunu belirtmişlerdir. Henüz yaşadığı değişimin farkında olmayan ve belki de psikolojik olarak endişeler yaşayan bu bireylerin eş olarak düşünülmesinin isabetli olmadığı belirtilmiştir. Hz. Aişe'nin evlilik yaşı her ne kadar sahih kaynaklarda küçük olarak belirtilmişse de bu yaşı daha büyük olması gerektiği ifade edilmiştir.

Kız çocukları ile buluşmadan önce cinsel birliktelik olabileceği yorumuna hiçbir öğrenci katılmamıştır. Buluşmadan önceki bir çocuğun cinsellik olgusu içerisinde özne olması düşüncesinin kabul edilemez olduğu dile getirilmiştir. Çoğunluğa göre, âyetle evlilik yaşına gelmiş olmasına rağmen, regl olmayan kadının iddet süresi belirlenmiştir. Bu yorumun İslam'a/Kur'an'a mal edilemeyeceği de ortak bir dille ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akgül, M. (2017). "Dijitalleşme ve Din". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 17/2: 191-207.
- Araz, Y. (2000). "17. Ve 18. Yüzyılda İstanbul ve Anadolu'da Çocuk Evlilikleri ve Erişkinlik Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme". *Journal For Women Studies Kadın/Woman* 13/2: 98-121.
- Arslan, İ. (2019). "Hz. Aişe'nin Evlilik Yaşı Örf mü, Din mi?". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 6/1: 341-376.
- Aydar, H. (2015). "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Bazı Hassas Konular Hakkındaki Görüş ve Tercihleri Üzerinde Bir Anket Uygulaması ve Anketin Değerlendirilmesi". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8, 61-94.
- Azimli, M. (2003). "Hz. Aişe'nin Evlilik Yaşı Tartışmalarında Savunmacı Tarihçiliğin Çıkması". *İslami Araştırmalar Dergisi* 16/1: 28-37.
- Balcı, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/2: 368-388.
- Bayhan, V. (2020). "Z Kuşağı Lise Gençlerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Deneyimleri". *İlahiyat Akademi Dergisi* 12/1: 117-144.
- Bodur, H. E. (2017). "İlahiyat Öğrencilerinde Sosyal Medya Kullanımı ve Dindarlık İlişkisi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/30: 329-351.
- Bunt, G. R. (2007). *Dijital Çağda İslam*. çev. Nil Erdoğan. İstanbul: Babil Yayınları.
- Castell, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. çev. Ebru Kılıç. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cessâs, Ebu Bekr Ahmed b. Ali. (1992). *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Sâdık Kamhavî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsi'l-Arabi.
- Çelebi, M. (2023). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğanay, S. (2023). "Üniversite Öğrencilerinin İnanç Gelişimlerine ve Anlam Arayışlarına Yönelik Nitel Bir Çalışma". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1: 47-66.

- Doğanay, S. (2023). “Depremzedelerin Hayatı Anlamlandırma ve Yas Süreçlerinde Dinin Rolü: Nitel Bir Araştırma”. *Ulum: Dini Tetkikler Dergisi* 6/1: 157-190.
- Erul, B. (2006). “Hz. Aişe Kaç Yaşında Evlendi? Dokuz Mu? On Dokuz Mu?”. *İslami Araştırmalar Dergisi* 19/4, 637-649.
- Hafizoğlu, Y. - Hafizoğlu, A (2021). “İlkel Putlardan Dijital Putlara”. *İslam ve Yorum V*, 191-197.
- İbn ‘Arabî. Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah. (2002). *Ahkâmu’l-Kur’ân*. Thk. Muhammed Abdulkadir ‘Atâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- Kaplan, İ. (2017). “Üniversite Öğrencisi Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı”. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaman, H. (2007). *Kur’an Yolu Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kıral, B. (2020). “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/2, 170-189.
- Koca, H. K. (2021). “İmam Hatip Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımındaki Dini Eğilimleri”. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1: 105-115.
- Koç, G. (2022). “Lise Öğrencilerinin Deizm Algısına Dair Sosyolojik Bir Araştırma İstanbul Başakşehir Örneği”. *Edebiyat Dilbilim Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1/1: 76-99.
- Koçak, Z. C. (2019). “Günümüz Yerleşik Peygamber Tasavvurunun Genç Zihinlerde Karşılığı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42/1: 117-135.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr. (1952). *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*. thk. Hişâm Semir el-Buhârî. 21 Cilt. Riyad: Dâru ‘Âlemi’l-Kutub.
- Mâturîdî, Ebû Mansur Muhammed. (2005). *Tevilâtu ehli’s-sünne: tefsîru’l-Mâturîdî*. thk. Mecdî Basillûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- Okumuş, S. (2023). “Dijitalleşme ve Dini Pratikler: Bir Literatür Taraması”. *TAM Akademi Dergisi* 2/3: 101-122.
- Orum, F. – Bayraktar, Z. (2014). “et-Talak Suresi 4. Ayetindeki ve’l-lâ’i lem yahidne İfadesinin Anlam ve Yorumu Üzerine”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55/1, 35-69.
- Öz, N. (2015). “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Din/İslam ve Şiddet İlişisini Algılayışı (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği)”. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3: 135-187.
- Sak, R. (2021). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1, 227-250.
- Savaş, R. (1995). “Hz. Aişe’nin Evlilik Yaşı ile İlgili Farklı Bir Yaklaşım”. *Dokuz Eylül İlahiyat Dergisi* 9/1, 139-144.
- Şentepe, K.- Cevherli, A. (2016). “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları”. *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*. (Ed). Abdullah İnce. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Taberî, Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr. (2001). *Câmiu’l-beyân an te’vîli âyi’l-Kur’ân*. thk. Abdullah bin Abdulmuhsin et-Türkî. 26 Cilt. Kahire: Merkezu’l-Buhûs ve’d-Dirâsâtî’l-Arabiye.
- Uzun, S. B. - Sucu, İ. (2022). “Toplumsal Değişme Bağlamında Dijitalleşme ve Mahremiyetin Dönüşümü”. *Toplumsal Değişim ve Din*. (Ed.) Erkan Perşembe. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, A. (2021). “Tarihsel Bir Olgunun Anakronik Yaklaşımla Dindarları İtibarsızlaştırma Aracı Olarak Kullanılması: Erken Yaşta Evlilik”. *Dergiabant* 9/1, 294-313.
- Yılmaz, B. (2023). “Bir Nedensellik İlkesi Örneği Üzerine Değerlendirme: Dijitalleşen Mahremiyet mi? Kutsal Algı Yapısı mı?”. *İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 20/2, 87-109.
- Yüksel, M. B. (2021). “Dijital Platformlarda Kur’ân Yorumları ve Etiği”. *İslam ve Yorum V*, I, 57-84.